

Jak je neznáme

V čase nálezů zlatých šperků a velmožských zbrojí na archeologických lokalitách z Velké Moravy vzrušovaly výsledky bádání širokou veřejnost — není divu, vždyť v každém z nás dřímá kus kolumbovského neklidu a touhy po poznání tajemného. Ne každý den se však z velkomoravské hlíny vylupují filigránové gombíky z ryzího zlata, ne každý den narazí nástroj archeologa na meč, pokrytý tisíciletou patinou. K všednímu dni patří spíše rýč, kolečka, lopata... A na Pohansku u Břeclavi, na samém rakouskomoravském pomezí i palčivé slunce, mohutné staleté duby, lužní les, komáři a v dálce za tetelícím se vzduchem lichtenštejnský lovecký zámek. Ale hlavně rýč, kolečka a lopata. Všemou ruku zde rukou laskavou (leč pevnou) vládne docent PhDr. BORIVOJ DOSTÁL, CSc., kterého v Brně známe trochu jinak: během školního roku přednáší na filozofic-

ké fakultě budoucím archeologům. Obklopení téměř panenskou přírodou, začínající doslova hned na zápraží archeologické stanice, se ptáme:

■ Zdá se, že doba nejatraktivnějších nálezů minula. Jaký má smysl další pokračování ve výzkumech?

Život našich dávných předků nelze poznat a posuzovat jen

Nejen „věda rýče“

z efektivních nálezů z hrobů a pohřebišť, ale především ze sídlišť, kde je výzkum metodicky i časově nejnáročnější, protože archeologické lokality jsou obvykle velmi rozsáhlé. Závěry lze činit až po prozkoumání většího množství objektů, až ve chvíli, kdy alespoň z části známe půdorysné dispozice sídlišť. Archeologie totiž dávno dospěla do stádia, kdy už nejde pouze o „starožitnosti“, o nahodilé hledání vzácných unikátů, ale o soustavný, systematický výzkum.

■ Posměšně se někdy archeologii říká „věda rýče“. Měl jsem

Pokračování na str. 3

Základní nástroje archeologa máme na této fotografii jako na dlaní: dobře promazaná kolečka, rýč, lopata a motyka, vše se zánovní, anatomickou rukojetí. K výzkupu nutno ještě připočíst apartní slušivý klobouček na hlavě doktora Kroupy, jehož pracovní skupinu vám představujeme. Foto: Richard Svoboda

NEJEN »VĚDA RÝČE«

Pokračování ze str. 1

možnost se s ním na Pohansku důvěrně seznámit. Odkrytí objektů je ale jen první fází výzkumu...

Vše je třeba zaměřit, pečlivě zakreslit, popsat, vyfotografovat, nalezené artefakty uložit tak, aby byly zachovány nálevové celky, rekonstruovat, konzervovat a fixovat pro další studium, další konfrontaci. Poté následuje dlouhá a složitá cesta hodnocení: typologizace nálezů, sestavení chronologických horizontů (laicky řečeno, jde o určení, ze které doby objekty pocházejí), zjištění proveniencí (místa výroby), etnické příslušnosti. K tomu všemu přistupuje řada speciálních metod: pylová a spektrální analýza, osteologická a antropologická zkoumání (z lidských kosterních pozůstatků odborník i přes velký časový odstup vyčte věk, pohlaví, celkový zdravotní stav atd.). U předmětů se sleduje způsob opracování, zdroje surovin. Z velkého množství odborníků, jež se na výzkumech podíleli, jmenujme alespoň akademika Štelcila, který od počátku vykopávek na Pohansku pracuje na petrografických rozbořech. Práce archeologa musí být precizní a dokonalá, protože se jí, vyjma nemnoha uchovatelných detailů, památka ničt, nálevové situace je neopakovatelná. Teprve po všech důležitých úkonech můžeme přistoupit ke srovnávání s odbornou literaturou, hledání paralel, k závěrečné syntéze.

■ Jaké je místo Pohanska mezi ostatními velkomoravskými lokalitami?

Výzkumy byly zahájeny v roce 1958 pod vedením profesora Kalouska. Tehdy se Pohansko přidalo ke dvěma známým velkomoravským památkám — Starému městu a Mikulčicím. Nastalo soupeření, kterému z těchto míst bude přiznán primát sídelního města mojmírovské dynastie. Prestižní otázkou se stalo také místo, kde je pochován arcibiskup Metoděj. Záhy se však ukázalo, že charakter Pohanska je jiný a nesvědčí o centrální správní funkci. Nepochybně toto hradisko bylo významným oblastním centrem, o němž svědčí i jeho plocha: opevnění ohraničují osmdesát hektarů.

Docent Dostál se usmívá — a není divu. Předmět, který drží, je totiž jedním z mnoha důkazů existence vyspělé řemeslné výroby na velkomoravském Pohansku.

tarů. Lokalita má však jednu nespornou výhodu: není narušena mladšími zásahy — moderní výstavbou ani intenzivním obděláváním půdy. Lze zde dokumentovat vývoj od časně slovanské osady (6.—7. stol.) přes starohradští osídlení (konec sedmého a osmé století) až k vybudování velkomoravského hradiska ve století devátém. Kompletně zachovaná situace velmožského dvorce je evropskou raritou.

■ Výzkum správního centra hradiska jistě poskytl množství zajímavého materiálu.

Cenný je především celkový obraz: zřetelně se vydělila část sakrální (zbytky kostela, bohaté pohřebišť), sídelní část (žilo zde podle odhadu kolem stovky osob) a část hospodářská a řemeslnická.

■ Kde „kopete“ v současné době?

V posledních letech se výzkum koncentroval do severovýchodní části hradiska. Odkrýváme tu sídlišť výrobního charakteru: bylo objeveno mnoho dokladů řemeslné výroby — kovářské vřhňe, struska, olovené hřivny, pece, tyglíky, segmenty z kroužkových brnění, stopy po tkalcovských stavech...

Riká se, že nejlepší je osobní zkušenost. Kdo jednou na vlastní kůži zažil archeologický výzkum, ztratí „televizní“ představu muže

v obleku, který tu a tam štětečkem odmete mikroskopické zrno prachu ze zkoumaného objektu. Neboť skutečná pravda o archeologii (alespoň z hlediska „kopáče“ na lokalitě) se dá shrnout do tří slov: rýč, kolečka, lopata. A tak i ve věku vědeckotechnického pokroku zůstává archeologie „vědou rýče“. I když, jak jsme snad dostatečně doložili, nejen jí.

RICHARD SVOBODA

BRNĚNSKÝ VEČERNÍK • 28. SRPNA 1987 3

ROČNÍK XVIII • ČÍSLO 169 • PÁTEK 28. SRPNA 1987 •